

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2024.32.12>
УДК 378.637.016:78.091

Лю Чуньцзян¹

Формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до впровадження інновацій: трансдисциплінарний підхід

Готовність студентів факультетів мистецтв до впровадження інновацій з позиції трансдисциплінарного підходу розглядається за принципом доповнення, що дозволяє створити таку основу фахової підготовки, яка би забезпечувала формування компетентності на межі знань різних дисциплін. Трансдисциплінарний підхід розглянуто у комплексі з системно-цілісним, індивідуально-творчим та компетентнісним підходами. Реалізація трансдисциплінарного підходу в системі мистецької освіти сприяє формуванню типу мислення, характерними ознаками якого є створення із розрізнених дисциплінарних сфер єдиної площини евристичного, аксіоматичного узгодження наукового мислення у вивченні мистецьких дисциплін.

Ключові слова: майбутні учителі музичного мистецтва, готовність до впровадження інновацій, трансдисциплінарний підхід, новий тип мислення, компетентність, евристичність, творчість.

Вступ. Сучасна мистецька освіта в Україні висуває інноваційна модель її упорядкування, націленість на формування компетентностей студентів факультетів мистецтв у просторі побудови індивідуальної освітньої та професійної траєкторії під час підготовки майбутніх фахівців у системі інноваційної навчальної діяльності. У зв'язку з цим змінюються й вимоги до мистецької освіти у векторі напрацювання шляхів оновлення фахової підготовки на факультетах мистецтв класичних університетів з метою формування самостійної творчої позиції майбутнього вчителя музичного мистецтва як новатора-упорядника навчального професійного ландшафту завдяки оперуванню формами, прийомами і методами інноваційної діяльності.

Окреслені вище положення дозволили з'ясувати педагогічні можливості інновацій у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва як джерела змін (особистісних і процесуальних), які розглядаються як механізм творчого розвитку студента та характеризуються: виявленням доцільності проведення змін; належним їх обґрунтуванням з урахуванням наявних і перспективних творчих можливостей учасників навчально-мистецького процесу; з'ясуванням спроможності (власної, колективної) розвиватися інноваційним шляхом, керівництвом розробкою, впровадженням та презентацією змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основоположними для осмислення сутності та змісту поняття «інноваційна діяльність» у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва є філософські погляди А. Алексюка, В. Андрущенка, І. Бежа, Г. Волинка, М. Дем'яненко, І. Зязюна, В. Капіци, В. Кременя, В. Лугового, В. Лук'янець, М. Опачко, Л. Флека, Я. Шрамка, В. Чуйко та інших учених, у наукових працях яких акцентовано увагу на цілеспрямованих і творчо-організованих закономірностях інноваційної діяльності як системи вільної самостійної дії особистості, продуктивного стилю мислення, активного освоєння й оригінально-вільного перетворення дійсності. Трансдисциплінарний підхід до організації інноваційної діяльності висвітлено у працях педагогів Г. Балла, Г. Бевз, І. Бичка, Л. Бобик, О. Бордюка, Л. Гаврілової,

¹ Лю Чуньцзян (Liu Chunjiang), УДУ імені Михайла Драгоманова, <https://orcid.org/0009-0007-8101-9465>

К. Завалко, Т. Калужної, А. Козир, В. Лабунця, Л. Ліхницької, О. Олексюк, Л. Ребухи, М. Ткач, О. Щолокової та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12].

Метою статті є висвітлення інноваційної діяльності студентів факультетів мистецтв крізь призму трансдисциплінарного підходу, який розглядає різноманітні характеристики будь-якого процесу за принципом доповнення, що дозволяє створити таку основу фахової підготовки, що забезпечує сформованість компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у полі новаторського вирішення завдань на межі знань різних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Визначаючи інноваційну діяльність потужним фактором саморозвитку особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, зважуємо на позицію А. Козир про те, що «інноваційні підходи відкривають нові можливості для концептуально-проективного засвоєння фахових знань, які забезпечують: високу достовірність прогнозування результатів та керівництво педагогічними процесами; аналіз й систематизацію, на науковій основі, практичного досвіду та його використання; комплексне вирішення навчальних та соціально-виховних проблем; сприятливі умови для особистісного акме розвитку; зменшення ефекту впливу негативних обставин на особистість; вибір найбільш ефективних й розробку інноваційних моделей для вирішення педагогічних проблем» [11].

Тому, спрямування майбутнього вчителя музичного мистецтва до здійснення інноваційної діяльності під час фахової підготовки відкриває можливості до самореалізації, дозволяє активувати готовність до самостійної творчої дії в рамках інноваційного забезпечення фахового процесу, цілеспрямованої на виявлення й обґрунтування перспектив інновацій, визначення цільового напрямку їх впровадження, оцінювання шансів інноваційних втручань на творчий успіх.

Вищезазначене уможливорює підпорядкування інноваційної діяльності у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва трансдисциплінарному підходу, який нами розглянуто у комплексі системно-цілісного, індивідуально-творчого і компетентнісного підходів. Поняття «підхід» тлумачиться як метод дії, який націлений на створення цінностей для задоволення потреб, як зауважує І. Бичко, трактування підходу відрізняється особливим способом мислення та пізнання, що формується умовами, високим рівнем знань, фахової підготовки і цілісним спрямуванням [5].

Трансдисциплінарний підхід розглядає засоби поєднання протилежностей різноманітних характеристик будь-якого процесу за принципом доповнення, що дозволяє створити таку основу фахової підготовки, що забезпечує сформованість компетентності студентів у полі новаторського вирішення завдань на межі знань різних дисциплін. У зв'язку з цим, Л. Бобик, М. Ткач, О. Олексюк та ін. визначають, що «фахова підготовка студентів факультетів мистецтв потребує впровадження низки нових підходів, визначальними рисами яких є міждисциплінарний синтез знань, методологічна плюралістичність, поліваріантність пошукових векторів, міжпредметні зв'язки, посилення інтеграційної взаємодії тощо» [12]. Трансдисциплінарний підхід щодо процесу навчання студента факультету мистецтв здійснювати інноваційну дію на факультетах мистецтв педагогічних університетів ураховує зміну звичного перебігу фахової підготовки завдяки відкритості до інтерпретацій, аналізу та трансферу інформації, інструментарію організації різноманітних зворотних зв'язків і передбачення ризиків, спрямованості на отримання нових граней-характеристик, випадкових якостей, нових ідей та шляхів нової дії.

Реалізація трансдисциплінарного підходу в системі мистецької освіти сприяє формуванню у студентів нового типу мислення, характерними ознаками якого, згідно Г. Бевз є «створення із розрізнених дисциплінарних сфер єдиної площини евристичного, аксіоматичного узгодження наукового мислення у вивченні предметного поля» [3, с. 31]. Орієнтація майбутнього вчителя музичного мистецтва на пошук інформації з метою дослідження ситуативно-виконавської та комунікативно-інтегративної проблематики навчального фахового простору виступає інструментом для: виявлення в різних дисциплінах мистецько-академічного циклу специфічних знань, подібних елементів, понять, закономірностей, явищ; комбінування й синтез отриманої інформації в якісно нову цілісність; проєктування етапності процесів та їх якісно-нового змістовного наповнення для інноваційного впорядкування навчального простору; цілеспрямованість на ефективність і результативність. На думку В. Ребухи, предметні межі розчиняються, коли студент, під час розв'язування професійних завдань, спирається на особистісні знання, навички і вміння з кількох предметних дисциплін та може здійснити критичну оцінку власно використаних міжпредметних знань [8, с. 63].

Трансдисциплінарний підхід дозволяє розглядати формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інноваційної діяльності у процесі фахової підготовки як процес розв'язання навчальних проблем завдяки актуалізації знань з окремих дисциплін як джерела поповнення об'єму інформації в конкретному навчальному завданні. Цей підхід сприяє розвитку інтелектуального потенціалу студента, розширює розуміння ним ефективних механізмів інноваційної діяльності, дає змогу сконцентрувати знання з різних навчальних дисциплін в напрямку отримання нового знання, нового досвіду, нової дії, нових результатів, а також, оцінити якість власної інноваційної діяльності у процесі фахової підготовки.

Системно-ціннісний підхід (від гр. «systema» – ціле, складене з частин, об'єднання та «цінність» з точки зору відповідності потребам особистості) [5] базується на врахуванні системи цінностей в індивідуальній матриці кожного студента, спрямуванні їх до розуміння себе як творця нових ідей і нової дії в фаховій діяльності, спрямованого на отримання власного нового мистецького результату. Водночас цей підхід є одним із основних інструментів для дослідження майбутнім учителем музичного мистецтва наявного стану впорядкованості начального фахового простору з подальшим конструюванням та врахуванням системи причинно-наслідкових зв'язків в ідеях та діях, спрямованих на його інноваційне перетворення. Важливим чинником системно-ціннісного підходу є можливість розглядати фахову підготовку через призму спрямування майбутнього вчителя музичного мистецтва до інновацій, створення нової цінності як уміння, закладеного в освітній проєкт «Майбутнє освіти та навичок. Освіта 2030 OECD», яке виявляється в створенні нової цінності та здатності відповідально впроваджувати інновації.

У даному контексті варто звернути уваги на науковий погляд Т. Калюжної на ціннісні бази інноваційної діяльності, якими, на думку вченої, є: рівноправність традицій і творчості, які мають перебувати у постійному діалозі та співпраці; монізм і плюралізм ціннісних систем, особистість – міра речей, творець власних цінностей для себе; емоційна насиченість педагогічного процесу, цілеспрямованість на творче пізнання; вихід на інтеграцію науки і практики. Водночас, системно-ціннісний підхід сприяє розгляду фахової підготовки через окуляр комплексу мистецьких цінностей, що вбирають в себе різноманіття музично-виконавських еталонів,

культурно-смакових переконань, що дозволяє «перетворювати ідеї та почуття в образи, звуки, рухи та інші форми вираження, завдяки спілкуванню та висловлюванню, що в комплексі здатне змінювати наше сприйняття світу». Цей підхід реалізується через розкриття інноваційного контексту в ціннісній системі фахової підготовки та вбирає важливі характеристики нестандартного мислення для аналізу ситуативної невизначеності з метою продуктивних змін, необхідних для створення студентом нової цінності. У цьому вимірі системно-ціннісний підхід окреслює перспективи фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в забезпеченні умов для створення студентом власної цінності, активуючи їх цілеспрямованість, допитливість, відкритість до нових ідей, можливих змін для набуття досвіду інноваційної діяльності.

Упровадження системно-ціннісного підходу в фаховій підготовці відкриває можливості цілеспрямовувати майбутнього вчителя музичного мистецтва на пошук ціннісного змісту, оцінки виконавсько-творчих потреб, цінностей мистецької комунікації, протиставлення еталонів відповідності, як домінуючих для інноваційного переобладнання навчального процесу у системі співвідношень власних ідей та нової дії з нагальним та необхідним оновленням.

Індивідуально-творчий підхід має своєю науковою основою особистісно-орієнтовані параметри інноваційної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. У контексті індивідуально-творчого підходу інтерпретуємо інноваційну діяльність як продукт особистісної творчості, результат професійного розвитку студентів, творців нового фахового навчального простору. Комплексна взаємодія складових означеного процесу сприяє інтенсифікації намагань студентів до опанування засобів, прийомів, методів і організаційних форм інноваційної діяльності.

Запровадження індивідуально-творчого підходу з позиції розуміння індивідуальності як епіцентру творчості (Д. Вууд, Р. Маслоу, К. Роджерс, Б. Твісс, Е. Торренс та ін. дозволяє розглядати інноваційну діяльність у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва у новому вимірі свідомої індивідуальної діяльності, що характеризується: творчістю, відправною базою якої є талант особистості, а також, творчістю, що утворюється внаслідок самореалізації (А. Маслоу); існуванням певного продукту, який можна ідентифікувати як витвір творчого процесу, а також, новаторськими якостями продуктів творчого процесу, наділеними індивідуальними рисами особистості та її власного досвіту і бази фахових знань (К. Роджерс); виконанням будь-яких завдань у творчий спосіб, а також, довготривалих приготувань, зусиль, натхнення, інтуїції, фантазії, творчої уяви, спрямованості на мету діяльності (Е. Торренс); певним типом творчої активності, самоорганізації, рефлексії, цілеспрямованості дій, критичним оцінюванням і саморегуляцією поведінки навчання та спілкування (Б. Твісс).

Обґрунтування індивідуально-творчого підходу окреслює перспективи фахової підготовки в рамках професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва за умов конструювання навчального інноваційного мистецько-діяльнісного простору, що сприяє підвищенню інтенсивності творчого самовиявлення студентів за рахунок створення навчального мистецько-інноваційного хабу для реалізації творчого потенціалу студентів.

Універсальні ознаки індивідуально-творчого підходу у фаховій підготовці виявляються в сприянні до творчості як здатності майбутнього вчителя музичного мистецтва самовдосконалюватися шляхом конструювання нової стратегії власної дії, по

новому осмислювати роль інтуїції в генеруванні нових ідей, ураховувати важливість передбачення й прогнозування для ефективного здійснення інноваційної діяльності.

У рамках індивідуально-творчого підходу оптимізуються вимоги до педагога, який керується принципами індивідуально-творчого підходу до студента, спрямованого на впровадження в навчальну практику новітніх інноваційних методик для забезпечення: формування інтелектуального потенціалу студентів (здатності збирати, обробляти потоки навчальної мистецької інформації, генерувати нові власні ідеї подальших дій); акумулювати інтелектуально-активний простір для генерації нового знання; активувати умови для перетворення знань студентів в інновації; узгоджувати фактори для забезпечення впровадження новацій студентів у навчальний фаховий процес.

Компетентнісний підхід (від лат. «competentia» – коло питань, в яких людина добре розуміється, вимога до освітньої підготовки, необхідна для продуктивно-результативної діяльності в певній сфері) [5, с. 231] в іншому трактуванні компетентність (лат. competentia – обізнаність, кваліфікаційна характеристика спеціаліста у певній діяльності; інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, умінь, навичок, досвіду роботи) розглядає процес навчання в комплексі набуття студентом низки професійних компетентностей (інтегральна компетентність, загальні компетентності, спеціальні (фахові, предметні) компетентності). Водночас, цей підхід ураховує сучасні освітні тенденції до підготовки майбутніх фахівців «ефективно виконувати професійні функції в умовах інноваційного режиму діяльності», тим самим скеровуючи «організацію інноваційної діяльності закладів освіти з процесу на результат». Тому компетентнісний підхід ураховує нову для системи навчання компетентність – інноваційну, що в своїй основі опирається на базиси інноваційної діяльності.

Упровадження компетентнісного підходу до мистецького навчання, деталізованого у наукових працях Н. Гузій, Г. Падалки, О. Рудницької, В. Федоришина, О. Щолокової відкриває можливості до ініціації самостійної позиції студента для оновлення змістовного наповнення фахової підготовки завдяки розвитку інноваційного потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, який вбирає: інноваційне сприйняття навчального простору; здатність виявляти та відкривати нове; сприйняття власних інновацій; готовність до ініціювати нове вирішення навчальних завдань; намагання внести новизну і креативність у навчальний процес. Компетентнісний підхід у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва враховує інноваційний вектор її здійснення в полі сприяння нововведенням, поліпшення, удосконалення ходу й результату навчальної діяльності студентів. Тому цілісність і неперервність формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інноваційної діяльності забезпечується сформованою його інноваційною орієнтацією на фаховий процес у сукупності інноваційних засобів, методів і стратегій, актуальних під час цілеспрямованого й керованого впливу на формування у студента конкретних інноваційних якостей. З позиції компетентнісного підходу основними орієнтаціями до формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інноваційної діяльності визначено: широкий фаховий тезаурус, ґрунтовна база спеціальних (фахових, предметних) знань; спрямованість до саморозвитку, креативного самовираження; творче відношення до фахової справи; бажання вдосконалювати творчий процес; ініціатива й творчий неспокій; встановлення предметно-ситуативних зв'язків; самостійність у відборі та систематизації мистецької інформації, генеруванні ідей для оновлення мистецького навчального процесу; моделювання інноваційної дії, узгодженої з новою ідеєю.

Отже, у **висновках** доцільно зазначити, що орієнтація на трансдисциплінарний підхід виявляється перспективною, оскільки передбачає високу міру готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інноваційної діяльності, забезпечує активізацію дослідження ним невизначеностей фахового процесу, зокрема таких як: очікуваний результат, урахуванням ризиків, оцінка ефективності, доцільності реалізації інноваційних ідей; урахування ризиків при визначенні норми дії; поправки на ризик; коригування норми інноваційних змін в залежності від розробленого кейсу інноваційної дії. Цей важливий підхід потребує достатніх педагогічних зусиль щодо формування змісту інноваційної діяльності, а саме акцентованої спрямованості на досягнення результату; оновлення й вдосконалення фахового процесу; сприяння введенню в навчальний процес нових способів вирішення фахових проблемних ситуацій; адаптації до змінних умов; забезпечення прогресивних змін, динаміки в розвитку інноваційних якостей студента; фахового становлення в якості активатора змін і новацій; ініціації самостійності у генеруванні нових ідей та реалізації інноваційної діяльності.

Література:

1. Андрущенко В. П., Дем'яненко Н. М. (2021), Феномен педагогічної інноватики в науково-теоретичному обґрунтуванні й освітній практиці (концептуальні засади, результати і перспективи магістерського Проекту «Інноваційні авторські освітньо-виховні системи»). Інноваційні авторські освітньо-виховні системи: досвід учителів України: науково-методичний посібник. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова. 31 с.
2. Балл Г. О. (1999), Григорій Костюк – видатний психолог України. Освіта і управління. №3. С. 218-224
3. Бевз Г. М. (2022), Трансдисциплінарний підхід у психологічних дослідженнях реформи освіти як складного явища. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки». Київ. Випуск 22 (51). С. 28-46, С. 31. Режим доступу: <http://umo.edu.ua/socialjni-ta-povedinkovi-nauki-vipuski-zbirnik-naukovikh-pracj-visnik-pisljadiplomnoji-osviti-serija-socialjni-ta-povedinkovi-nauki-vipusk-2251-2022>. Дата звернення 17, 06. 2023
4. Бех І. Д. (2018), Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ-Чернівці: «Букрек». 320с.
5. Бичко І. В. (2002), Філософський енциклопедичний словник. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис. 742 с.
6. Бордюк О. М. (2011), Сутність інновацій та інноваційних процесів у мистецькій освіті. Науковий часопис: Гуманістичні орієнтири мистецької освіти (27–29 квіт. 2011 р.): зб. матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. Київ НПУ. С. 41-45.
7. Завалко К. В. (2013), Педагогічна інноватика в теорії та практиці музичної освіти. Монографія. Черкаси: Друкарня "Черкаський ЦНП", 2013. 520 с.
8. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія (2022), за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ. 143 с.
9. Лабунець В. М. Інноваційні технології інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики: теорія та методика: монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2014. 352 с.
10. Ліхницька Л. М. (2010), Формування готовності майбутніх учителів музики до мистецької інноваційної діяльності. Наукові записки Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Київ : НПУ. Вип. 90. С. 139-145.
11. Havrilova L., Ishutina O., Kozyr, A., Khvashchevska O. (2020), & Chuhai, S. Analysis and Interpretation of Yuri Chugunov's Suite of Moods for Saxophone and Piano. OPUS – ANPPOM's Eletronic Journal. Vol 26. No 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.20504/opus2020a2605>.
12. Tkach M., Oleksiuk O., Bobyk L. (2024), Non-linear thinking strategies in post-non-classical higher art education: A synergistic concept Scientific Herald of Uzhhorod University, Series "Physics". Т. 55. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49211/1/M_Tkach_O_Oleksiuk_%20NLTSPCHAE_FMMH_KMMO.pdf
Дата звернення 20.05. 2024

LIU Chunjiang
Forming the readiness of future music teachers
to implement innovations: a transdisciplinary approach.

The article reveals the peculiarities of the readiness of students of the faculties of arts to implement innovations from the standpoint of a transdisciplinary approach, which considers various characteristics of any process according to the principle of addition. This allows for the creation of a basis for professional training that ensures the formation of the competence of future music teachers in the field of innovative solutions to borderline tasks and knowledge of various disciplines. The transdisciplinary approach is considered in combination with system-holistic, individual-creative, and competence approaches. The implementation of a transdisciplinary approach in the system of art education contributes to the formation of a new type of thinking among students of arts faculties, the characteristic features of which are the creation of a single plane of heuristic, axiomatic agreement of scientific thinking in the study of art disciplines from different disciplinary spheres. Orientation towards a transdisciplinary approach is promising, as it implies a high degree of readiness of the future music teacher for innovative activities, which ensures the activation of their research into the uncertainties of the professional process.

Keywords: future music teachers, readiness to implement innovations, transdisciplinary approach, new type of thinking, competence, heuristics, creativity.

References:

1. Andrushchenko V. P., Demyanenko N. M. (2021), The phenomenon of pedagogical innovation in scientific and theoretical justification and educational practice (conceptual foundations, results and prospects of the master's project "Innovative author educational and educational systems"). Innovative author's educational and educational systems: experience of teachers of Ukraine: scientific and methodological guide. Kyiv: NPU named after M.P. Dragomanova. 31 p.
2. Ball G.O. (1999), Hryhoriy Kostyuk is an outstanding psychologist of Ukraine. Education and management. No. 3. P. 218-224
3. Bevs G. M. (2022), Transdisciplinary approach in psychological research of education reform as a complex phenomenon. Bulletin of postgraduate education: coll. of science works Social and Behavioral Sciences Series. Kyiv. Issue 22 (51). P. 28-46, P. 31. Access mode: <http://umo.edu.ua/socialjni-ta-povedinkovi-nauki-vipuski/zbirnik-naukovikh-pracj-visnik-pisljadiplomnoji-osviti-serija-socialjni-ta-povedinkovi-nauki-vipusk-2251-2022>. The date of application is June 17, 2023
4. Beh I. D. (2018), Personality on the way to spiritual values: monograph. Kyiv-Chernivtsi: "Bukrek". 320 p.
5. I. V. Bychko (2002), Philosophical encyclopedic dictionary. Kyiv: Grigory Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine: Abstract. 742 p.
6. Bordyuk O. M. (2011), The essence of innovations and innovative processes in art education. Scientific journal: Humanistic orientations of art education (April 27–29, 2011): coll. the mother IV International science and practice conf. Kyiv NPU. P. 41-45.
7. Zavalko K. V. (2013), Pedagogical innovations in the theory and practice of music education. Monograph. Cherkasy: Printing House "Cherkasky TsNP", 2013. 520 p.
8. Innovative learning technologies in the conditions of modernization of modern education: a monograph (2022), for the science. ed. d. ped. n., prof. L. Z. Rebuhy. Ternopil: ZUNU. 143 p.
9. Labunets V. M. Innovative technologies of instrumental and performance training of the future music teacher: theory and methodology: monograph. Kamianets-Podilskyi: Publisher PP Zvoleyko D. G., 2014. 352 p.
10. L. M. Likhitska (2010), Formation of readiness of future music teachers for artistic innovative activity. Scientific notes of the National ped. University named after M.P. Dragomanova. Kyiv: NPU. Vol. 90. P. 139-145.
11. Havrilova L., Ishutina O., Kozyr, A., Khvashchevska O. (2020), & Chuhai, S. Analysis and Interpretation of Yuri Chugunov's Suite of Moods for Saxophone and Piano. OPUS – ANPPOM's Eletronic Journal. Vol 26. No 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.20504/opus2020a2605>.
12. Tkach M., Oleksiuk O., Bobyk L. (2024), Non-linear thinking strategies in post-non-classical higher art education: A synergistic concept Scientific Herald of Uzhhorod University, Series "Physics". Т. 55. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49211/1/M_Tkach_O_Oleksiuk_%20NLTSPCHAE_FMMH_KMMO.pdf
Дата звернення 20.05. 2024.